

इष्टियायजूकः इष्टियजनशीलः इष्टिशब्देन काम्या इष्टयः
शातपथप्रसिद्धाः ताच्छील्ययोगात्काम्येष्टि यजनप्रधानो-
न स्यात्” भा० ।

इष्टोक्तं त्रि० अनिष्टमिष्टं कृतम् इष्ट+चि-क-कर्मणि क्त ।
अनिष्टे इष्टे कृते । अनिष्टिरिष्टिः कृता । इष्टिभेदे सत्ते न० ।
“सत्त्वमिष्टोक्तं नाम समुपास्ते महातपाः” भा० व० २५६ अ०
इष्ट स्त्री इष्ट-भावे तृन् । इच्छायाम् उष्णादिकोषः ।

इष्टयन न० इष्टायनं गमनं यत् । “यागविशेषाचरणभेदे”
इष्टयनञ्च आश्व० श्रौ० २, १४, सूत्रादौ दर्शितं यथा
“अत ऊर्ध्वमिष्टयनानि” । “अत ऊर्ध्वं यानि वक्ष्यन्तेऽस्मिन्
अध्याये तानि इष्टयनसंज्ञानीति विद्यात् । इष्टिभिरयनं
गमनं येषु कर्मसु तानीष्टयनानि” नारा० व० । “सांवत्सरि-
काणि” २ सू० । “संवत्सरेण क्रियन्ते संवत्सरैश्च क्रियन्त इत्युभ-
यथा विग्रहः कर्तव्यः, दाक्षायण्यज्ञात्तत्संज्ञानामनेकसां-
वत्सरिकत्वसिद्ध्यर्थम्” वृ० । “तेषां फाल्गुन्यां पौर्णमास्यां चैत्रां
वा प्रयोगः” २ सू० । “फाल्गुनीर्भिर्युक्ता पौर्णमासी फाल्गुनी,
चित्रया युक्ता चैत्री । तेषां सांवत्सरिकाणां आगन्तुकाना-
मस्मिन् काले प्रारम्भः कार्यः । दर्शपूर्णमासगुणविकार-
रूपाणां दाक्षायण्यज्ञादीनामारम्भे कालनिवर्धो नास्तीति
तेषामित्युच्यते” नारा० व० । “तुरायणम्” ४ सू० । “तुरायणं
नामेष्टयनमुच्यते” वृ० । “अग्निरेन्द्रो विश्वेदेवा इति पृथ-
गिष्टयोऽनुसवनमहरहः” ५ सू० । “अग्निदेवत्या इन्द्रदेवत्या
विश्वदेवदेवत्या चैतास्तिष्ठ इष्टयः त्रिषु सवनेषु यथासङ्गेन
एकैकैष्टिः कार्याऽह्न्यह्नि । अहरहरिति वचनं पौर्ण-
मास्यामावास्यायोर्बाधनार्थम्” वृ० । “एकां वा त्रिविधः”
ई सू० । “एताभिरेव देवताभिर्युक्ता एकैकैष्टिस्त्रिविधकाऽह-
न्यह्नि प्रातः सवन एव कर्तव्या वेत्यर्थः” वृ० । “इडाद-
धोनामेष्टयनं तत्र देवतादि २, १४ १-१०” व्याघ्रप्रथि-
व्योरयनं नामेष्टयनं तत्र देवतादि २, १४, १२, १५”
“वातुर्भस्यानि इष्टयनानि तद्देवतादि २, १५, १ सूत्रादौ ।
एवमन्यान्यपि इष्टयनकर्माणि आकरे दृश्यानि

इष्टा अव्य० यज-ज्ञा । १ यागं कृत्यत्वर्थे । “अश्वमेधेन वेदा”
मृच्छकटिकम् । इष्ट-ज्ञा । २ अभिलष्येत्यर्थे च ।

इष्ट उ० इष्टति इच्छत्यनेन वा इष्ट-गतौ इष्ट-इच्छायां
भक्त्वा । १ वसन्तकाले २ कामे च भावे भक्त्वा । ३ गतौ । ततः
अव्यर्थे इति । इष्टिन् गतियुक्ते त्रि० स्त्रियां छेप् । “ते
वायीमन्त इष्टिणो अभीरवः” ऋ० १, २७, ६ । “इष्टिणः
गतिमन्तः” भा० । इष्ट-इच्छायां कर्मणि भक्त्वा । ४ इष्टमाये

अन्नादौ अव्यर्थे इति अन्नादिमति “हिरण्ययाः स्वायु-
धास इष्टिणः” ऋ० ५, ८, ७५ । इष्टिणोऽश्ववन्तः” भा० ।
इष्ट्य उ० इष्ट्यते इष्ट-क्यप् । वसन्ते ऋतौ हेम० । तस्य ऋ-
तृनां मध्ये इष्टतमत्वात्तथात्वम् “ऋतूनां क्रतुमाकरः” गी-
तायां तस्य भगवद्रूपत्वोक्तेः इष्टत्वम् ।

इष्ट्य उ० इष्ट-सर्पणे वत्-गुणाभावः । आचार्ये उद्देशार्थम्-
पक्ष्यमाणत्वात्तथात्वम् । उज्ज्वलदन्तसु इष्ट दाने इत्यसौ-
व रूपं दीर्घादि इत्याह । उपदेशदानाच्च तस्य तथात्वम् ।
इष्ट्य न० ईत० । वाणाय । गहादिपाठात् भवादौ क् । इष्टु-
मीय तद्भवादौ त्रि० । [इष्टुमीय तद्भवादौ त्रि० ।
इष्टुमीय न० ईत० । वाणावयवे । गहा० भवादौ क् ।
इष्टसन उ० इष्टवोऽस्यन्ते विद्यन्तेऽनेन अस-क्षेपे करणे ल्युट्
ईत० । धनुषि । “राममिष्टसनदर्शनोत्सुकम्” रघुः ।

इष्ट्यास उ० इष्टवोऽस्यन्तेऽनेन अस-क्षेपे करणे षञ् ईत० ।
धनुषि “अत्र मूरा माक्षेष्वासीमाजीमन्तसमा युधि”
“काश्यश्च परमेष्वासः शिखण्डी च महारथः” गीता । अर्द्ध-
चादिपाठात् क्लीबत्वमपि । इष्टून् अस्ति अस-अण्
उप० स० । २ शरक्षेपके त्रि० (तीरन्ताज) भेदि० ।

इस् अव्य० इकामस् सति सो-किप् नि० आलोपः ।
सन्नापे २ कोपे इदुःखातुभवे च शब्दर० ।

इह अव्य० इदम्+ह इशादेशः । अस्मिन् काले देशे दिशि
वा । इत्यर्थे “एकमेवाद्वितीयं ब्रह्म नेह नानास्ति
किञ्चन” श्रुतिः “इह जन्मनि जन्मान्तरे वा” वे० सा० ।
“नेह नास्ति किञ्चन” “नेहाभिक्रमनायोऽस्ति” गीता ।
“तदखिलमिह भूतं भूतगत्या जगत्याः” नैष० । प्रथमार्थे च ।
२ अतुभूयमाने लोके इहासुखार्थफलभोग विरागः वेदा०
सा० च इहकालः । इह भवः विदितोवा कर्षा० ठञ् ।
ऐहिक इहभवे इहविदिते च त्रि० । “ऐहिकब्रह्मपते-
र्दाहादिनिषेधात्” शु० त० रघु० । [मानकाले ।

इहकाल उ० इदम्+प्रथमार्थे च इह कर्म० । एतत्काले वर्त्त-
इहतन त्रि० इहभव क्त्वा लृट् च । इहभवे स्त्रियां छेप् ।
इहत्य त्रि० इह भवः इह+त्यप् । इहकालादिजाते । स्वार्थे-
कान् । इहत्यक् तत्कार्ये स्त्रियां नित्यमिच्चम् । इहत्यका

इहहितीया स्त्री मयू० स० । अतत्त्वद्वितीयायाम् ।
इहपञ्चमी स्त्री । मयू० स० । अतत्त्वपञ्चम्याम् ।
इहल उ० इह भवं लाति ला-क । चेदिदेशे त्रिका० तद्वा-
सिनि ब० व० ।

इहलोक उ० इदम्-प्रथमार्थे च कर्म० । एतन्नोके अत-